

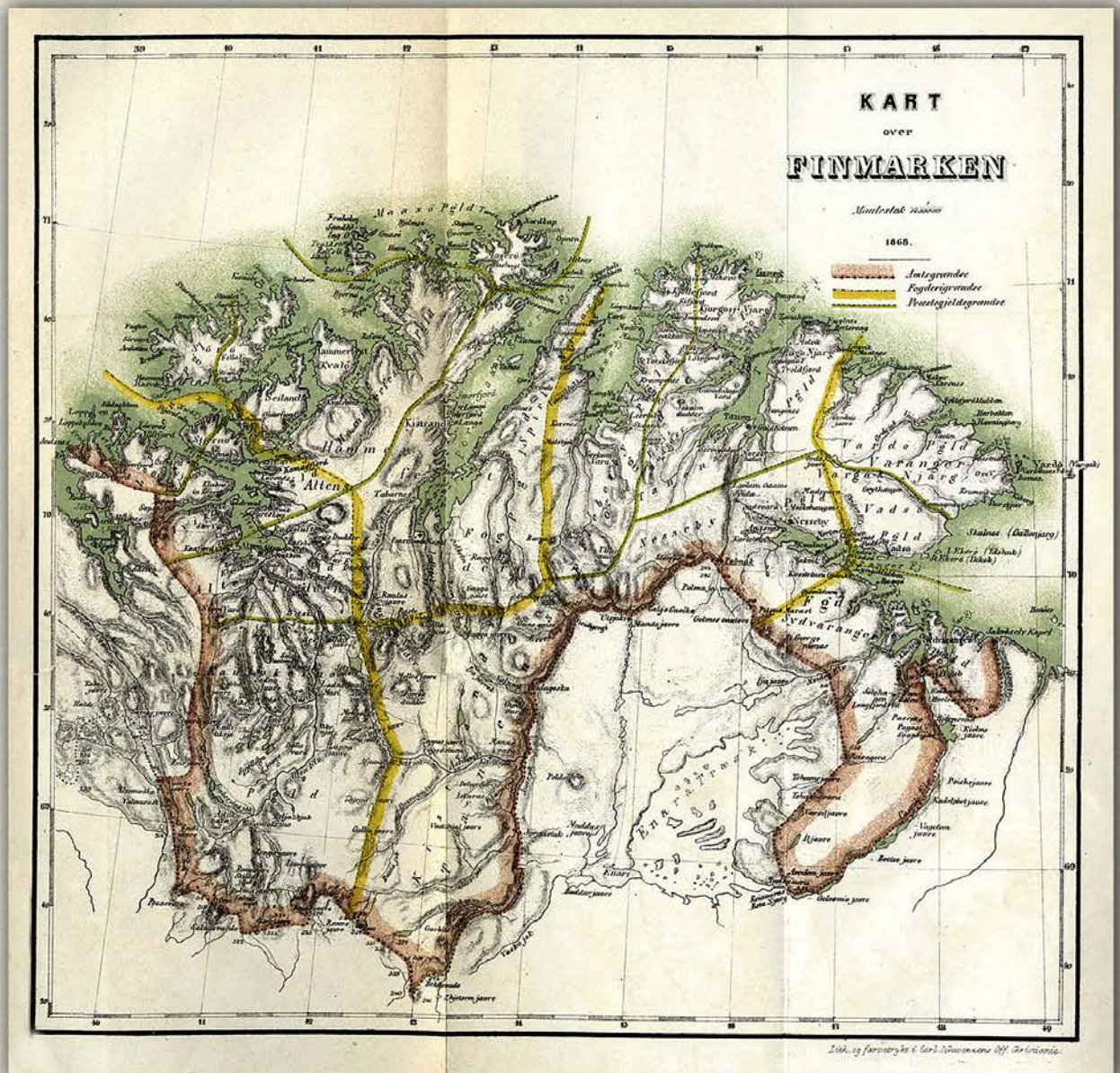
Finnmarkseiendommen
Finnmárkkuopmodat

FINNMÁRKKUOPMODAGA VUOSTTAŠ LOGI JAGI
HISTORJÁ, DUOGÁŠ JA VEJOLAŠVUOĐAT

2006 – 2016

Jagi 1868 Finnmarkku kárta mii čájeha ámtaguovlluid, fáldiguovlluid ja báhpasuohkaniid.

ALMMUHEADDJI:

Finnmarkseiendommen – Finnmarkkuopmodat,
 Torget, 9711 Lakselv • post@fefo.no • www.fefo.no

OVDA SIIDDU GOVVA: Marit Eggen
 MANEMUS SIIDDU GOVVA: Odd Angel
 HÁBMEN JA: Trykkeriservice AS

Ovdasátni

Suoidnemánu 1. beaivvi 1996 sirdojuvvui stáhta eanan Finnmárkkus Finnmárkkuopmodahkii (FeFo). Dát dáhpáhus lei Finnmárkkulága ja guhkesáiggi politihkalaš proseassa boađus.

Dán smávva ávvučállošis mitalit FeFo historjjá - manne ja movt dát ášahus lea ovdánan danin mii odne lea.

Mii Finnmárkkus leat, dan erenoamáš čovdosa bokte mii välljejuvvui, ožžon mearridanválddi eanas fylkka eatnamiid ja luondduresursaid dáfus ja dan dietnasis mii das boahtá. Vuosttaš 10 jagis lea FeFo ovddidan doaimma nu ahte sáhtta leat mielde lámhčime diliid ovdáneapmái fylkkas, mii ráhkada bivnnuhis ja ceavzilis servodagaid Finnmárkkus, ja man vuođul maiddái sáhtta nannet sámi kultuvrra vuođu.

Dát ávvučálus lea ráhkaduvvon almmolaš gálduid vuođul, nu go Finnmárkkulága ovdabargguid, Norut-raporttaid, iežamet jahkedieđáhusaid ja strategalaš plánaid vuođul. Ášahusa vuosttaš direktivra, Jon Aarseth Meløy, guhte jámii ođđajagemánus 2016, lei álggahan notáhta FeFo historjjá birra. Olu dieđut ja árvvoštallamat leat váldojuvvon su notáhtas. Leat maiddái vižžojuvvon dieđut ovdeš ja dálá mielbargiin.

Leavdnja 1. juli 2016

Marit Kirsten Anti Gaup

Marit Kirsten Anti Gaup

Stivrajodiheadđji

Jan Olli

Jan Olli

Direktivra / Beaivválaš jodiheadđji

Sisdoallu

1. Finnmárkkuopmodat – aktolágan ásahus
2. Rájehis eatnamat
3. Sámi identitehta ja kultuvrra ođđa árvvusatnin
4. Digaštallan Finnmárkulága birra
5. Eambbo go symboladahku ja formalitehta
6. Gaskaboddosaš áigodat – FeFo vai FoFe
7. Ođđa ásahus ovdána
8. Rollačielggadeapmi ja konsensus bargovuohkin
9. Luohtámušriidu 2009:s
10. Finnmárkkuopmodaga guorahallan
11. Hukseamis dábálaš doibmii
12. Oktavuohta Finnmárkkukommišuvdnii
13. lešguđetge doaibmasurggiid ovdáneapmi
 - 13.1 Eanan ja vuoigatvuodát
 - 13.2 Ealáhus ja ovdáneapmi
 - 13.3 Meahcci
 - 13.4 Olgodaddan ja Ruoná doarjagat
14. Strategalaš plána 2015

FeFo almmolaš rahpan suoidnemánu 1. beavii 2006:s Leavnnjas. Govva: FeFo vuorká

1. Finnmárkkuopmodat (FeFo) – aktolágan ásašus

Finnmárkkulága bokte lea Finnmárkku álbmot ožžon áibbas aktolágan posišuvnna ja vejolašvuoda.

Oamastanvuogiatvuoha dasa mii ovdal lei stáhta eanan Finnmárkkus, sirdojuvvui FeFo:i, ásašusii man duohtavuodas Finnmárkku álbmot oamasta ja man olbmot geat orrot dáppe stivrejit. **Dienas mii boahťá Finnmárkkuopmodaga eatnamiid ja luondduriggodagaid olis, hálddašuvvo Finnmárkkus sidjiide buorin geat dál ja boahťeáiggis orrot fylkkas.**

Finnmárkkuopmodat lea erenoamáš ásašus. Justisdepartemeanta namaha ásašusa «*sierra riektasubjeaktan mii lea aktolágan*». Dát mearkaša dábálaš dadjanvuohkái ahte ii gávdno nubbi mii lea seammalágan. Dát iešheanalaš ja sorjakeahťes ásašus oamasta odne badjel 46 000 njealjádaskilomehtera, dahje birrašiid 95 proseantta Finnmárkku eatnamiin. Dát dahká guovllu mii lea stuorát go Danmárku. Dát eatnamat leat vuodđun boazodollui, eanandollui ja vuovdedollui, iešguđetlágán meahcásteapmái, viesso-, barta- ja ealáhusvistehuksensajiide, minerála- ja energijabuvttadeapmái, ja maiddái olgodaddamii, bivdui ja guolásteapmái.

Finnmárkkuláhka ii mearridan dušše dan ahte ovddes stáhtaeanan Finnmárkkus galgá sirdojuvvot odđe báikkálaš eaiggádii, dat mearrida maiddái movt dát ásašus galgá stivrejuvvo ja makkár eavttut galget leat vuodđun eanan- ja

luondduresursahálddašeamis.

FeFo ii leat eiseváldi-orgána. Ásašus ferte čuovvut Norgga lágaid, suohkaniid plánaid ja mearrádusaid ja stáhtalaš mearrádusaid seamma ládje go buohkat earát.

FeFo lea vuosttažettiin **eananeaiggát mas lea ovddasvástádus hálddašit resurssaid eavzilis vugiin. Dát galgá dahkkojuvvo nu ahte boahťá fylkka ássiide buorin ja erenoamážit sámi kultuvrra, boazodoalu, meahcásteami, ealáhusaid ja servodateallima vuodđun.**

FeFo jodiha stivra mas leat guhtta olbmo; golbma stivralahtu nammada Sámediggi ja golbma fas fylkkadiggi. Stivra vällje ieš jodiheadđji ja nubbinjodiheadđji. Jus ii okta ge evttohasain oaččo eanetlogu, nammada fylkkadiggi bárahislogu jagiin ja Sámediggi báralogu jagiin guhtemuš miellahttu galgá leat jodiheadđji. Vaikko stivra ii leat eaiggáid dahje miellahtuid váldočaohkkima vuollásaš, nu go lea dábálaš eará fitnodagain dahje organisašuvnnain, de stivra ja hálddahus goitge atnet dehálažžan gulahallat ja doallat lagas oktavuoda nammadanorgánaiguin Finnmárkku fylkkagielddain ja Sámedikkiin. Dáin orgánain dat lea ovddasvástádus fuolahit ahte FeFo:s lea ovddasteaddji ja gelbbolaš stivra.

Finnmárkkuláhka lea čearddalaččat neutrála dainnalágiin ahte ovttaskas ássi riektedilli ii leat čadnojuvvo čearddalaš gullelašvuhtii dahje

duogázi. Geavtlaččat mearkaša dát ahte FeFo meannuda buot olbmuiguin ovttá ládje.

Sierra Finnmárkkulága ja FeFo ásaheami duogáš lei čadnojuvvo dan sáme politihkalaš bargui ja daidda čielggademiide mat bohte 1900-logu manjit oasis. Seammás čađahuvvui maiddái riikkaidgaskasaš bargu eamiálbmogiid vuogiatvuodaid birra.

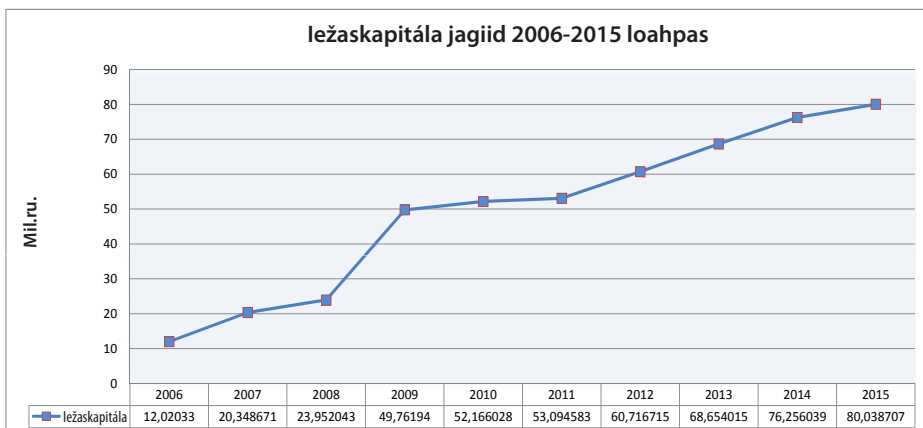
Finnmárkkuláhka ja FeFo ásaheami váldet vuhtii sámi kultuvrra ja ealáhusdoaimmaid ja Norgga álbmotrievttalaš geatnegasvuodaid. Dát dáhpáhuva vuosttažettiin Sámedikki rolla bokte Finnmárkkuopmodaga stivrra nammadanorgánan, ja dan bokte go Sámediggi lea ožžon vejolašvuoda hábmet sierra njuolggadusaid mat galget biddjot vuodđun go árvvoštallá meahcceaetnamiid nuppástuvvan geavaheami ektui. Dákkár njuolggadusat leat guovddáš eaktun go gieđahallá áigejuovdilis áššiid.

Olu ovttaskas olbmot ja joavkkut leat, guhkes áiggi geavaheami bokte, háhkan alcceseaset vuogiatvuodaid daidda eatnamiidda man FeFo dál oamasta. Lea Finnmárkkukommišuvnna bargu kártet ja čielggadit dákkár vuogiatvuodaáššiid. Lea maiddái, Finnmárkkulága vuodul, ásašuvvon sierra duopmostuollu mii gieđahallá áigejuovdilis nákkuaššiid. FeFo rolla lea veahkkín bargat dan ovdii ahte áigejuovdilis vuogiatvuodagažaldagat

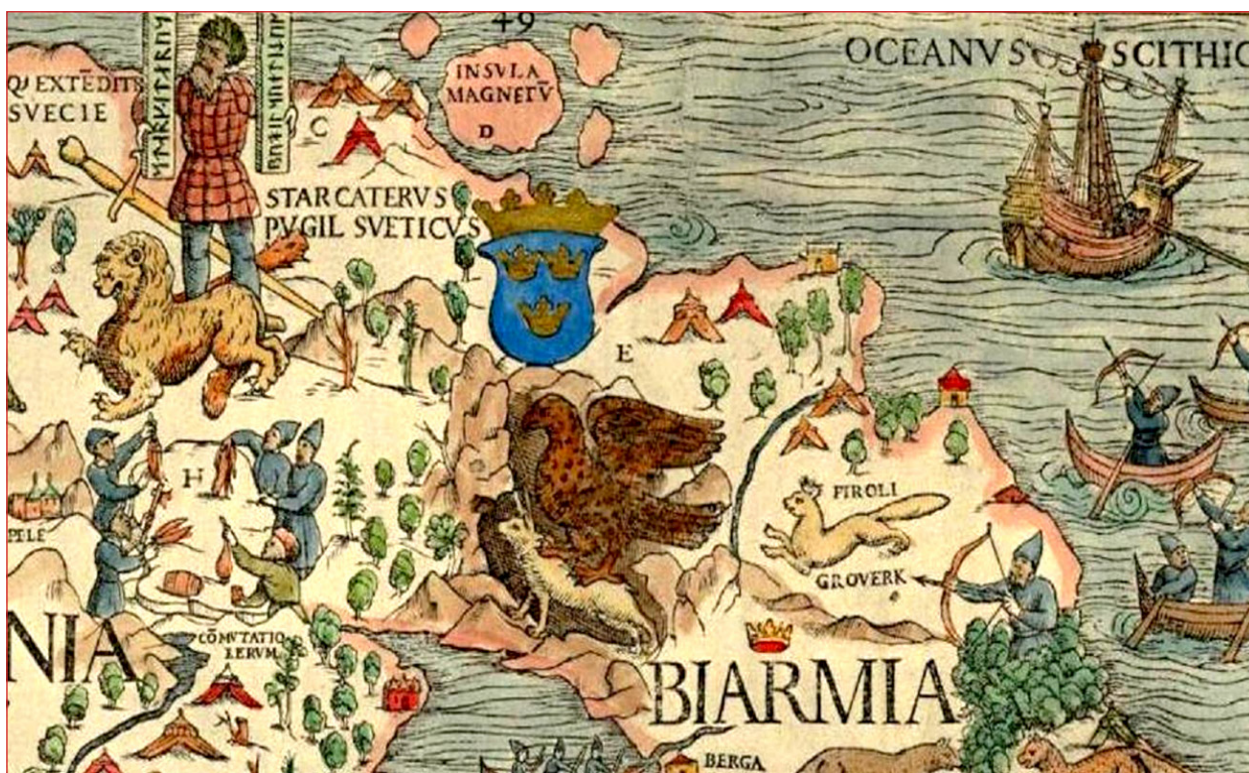
čuvgejuvvojit, čielggaduvvojit ja doahttaluvvojit.

FeFo lea iešheanalaš ja sorjakeahťes ásašus mas leat lágas nannejuvvon servodatdoaimmat. Ásašus galgá ieš iežas ruhtadit. Go FeFo álggahii barggu 2006:s, de lei iežaskapitála unnán ja ásašus šattai loana váldit vai beassá johtui. Dál lea gártan iežaskapitála mii addá oadjebasvuoda ja doaibmanfriddjavuoda.

ležaskapitála jagiid 2006-2015 loahpas

2. Rájehis eatnamat

Finnmárku lei rájeheapmi gitta 1751 rádjái. Carta Marina tevnnet, Olaus Magnus 1539:s.

Finnmárkkuopmodaga ásaheami, ja dán ásaheami áibbas erenoamáš rolla ja hámi, lea váttis ipmirdit jus ii dovdda dološ historjjálaš ja politihkalaš beliid.

Finnmárku lei guhká rájehis guovlu. Eatnamat ja čázit ledje álkit olámuttos buohkaide, measta friddja oavdun.

Eatnamat ja luondduresurssat ávkástallojuvvojedje dakkár vugiin ahte ii lean dárbu ásaheami oamastanvuoigatvuođa dan hámis go mii dovdat eará guovlluin. Dušše dat ahte riikkarájit gessojuvvojedje mihá mañnel go dakkár rájiid ledje geassán muđui Eurohpás, govvida juo bures man erenoamáš dili dáppe lei. Rádjái Suoma guvlui mearriduvvui 1751:s ja Ruošša guvlui easka 1826:s.

Eatnamiin leat doloža rájes orron guokte álbmotjoavkku, sápmelaččat ja dáččat. Mañnel bohte maiddái olu kvenat, olbmot geain lei suomelaš duogáš. 1800-logu mielde čuožžulii

garra dáčča našunalisma mas ledje negatiiva guottut sámi gillii ja kultuvrii. Politihkkáriid ja ámmátolbmuid mihttomearri lei ahte sápmelaččat ja kvenat galge dáruiduvvat ja assimilerejuvot. Dát guottut ledje guovddázis Norgga politihkas gitta mañnelii 2. máilmmisoadi.

Guovllu eatnamiid ja čáziid vuoigatvuođaid dáfus lei Norgga ámmátuoimmaheami čielga oaidnun ahte Gonagas, nappo Norgga stáhta, dat lei eananeaggát. Álbmoga geavahepmi lei «dohkkehuvvon geavahepmi» ja dáhpuhuvai Gonagasa buorredáhtolašvuođa ja lobi mielde. Olbmot árvideames atne ávkki iežaset lagasguovllu luondduresurssain eai ge jurddašan dađi eambo gii eananeaggát lea. Seammás dihte ahte stáhta sáhtii čálihit oamastandoađastusa ja ásaheami priváhta mihtádusaid ja láigošiehtadusaid.

Gávdno 1700-logu láchka (Lappekodusilla 1751) mii čilge ja regulere eanangeavaheami vuoigatvuođaid, ja 1775:s bođii vuosttaš eananjuohkinláchka - «Gonagaslaš resolušuvdna Finnmarkku eananjuohkima hárrái...» («Kongelige resolušjon ang. Jorddelingen i Finmarken...») Mañnel leat boazoguohtun- ja eananvuođinlágat heivehuvvon mánggii. 1993:s biddjojuvui Finnmarkku eananvuođinkantuvra njuolga Statskog SF vuollái. Dát dáhpuhuvai mañnel go ovddeš Stáhtavuođdiid Direktoráhta šattai stáhtaftitnodahkan.

Mánggat ja guhkes čielggadeamit leat čađahuvvon áiggiid čađa ja mánggat bealit leat digaštallojuvvon eatnangeavahan- ja oamastanvuoigatvuođaid birra. Okta ášši lea goitge áibbas vissis. Dilli Finnmarkkus lei áibbas earálágan go muđui riikkas.

3. Sámi identitehta ja kultuvrra ođđa árvvusatnin

Vuosttaš sámi riikkačoahkkima oasseváldit guovvamánus 1917:s, olggobealde Metodistagirku Troandimis. Govva: Schrøder/Saemien Sijte govvuoroká

1900-logu álggugeahčen bohciidii dihtomielašvuohta dan hárrái ahte lea dárbu váldit vára sámi kultuvrralaš ja ekonomalaš beroštumiin. Vuosttaš sámi searvi áshuvvui 1904:s Ruotas. Sámi čoahkkin mii dollojuvvui Troandimis 1917:s lei vuosttaš sámi riikkačoahkkin, masa serve oasseváldit sihke Norggas ja Ruotas.

Sámepolitihkalaš bargu bođii goitge duođas johtui easka maŋnel 2. máilmmisoađi. Ovddeš áiggiid čearddateorijjat hilgojuvvojedje ja šattai vuoiggalaš leat sápmelaš ja bealuštit sámi beroštumiid. Seammás dovddahedje politihkkárat ahte lea dárbu dárkileappot geahčadit

iešguđetge
beliid mat
gusket

Allariekte-
justitiarius
Carsten Smith.
Govva: snl.no

sápmelaččaide. 1956:s nammadii Ráđđehus Gerhardsena bokte sierra lávdegotti mii galggai čielggadit «prinsihpalaš beliid servodatášiin mat gusket sápmelaččaide». Vaikko dát «Sámelávdegoddi» ii rievadan geavtlaš politihka nu stuorrát jur dakkaviđe, de fierragođii goitge «sámepolitihkalaš muohtačahki». Vuoigatvuohta oažžut sámegielaohpahusa, sierra joatkkaskuvla, ja Davviriikkalaš Sámi Instituhta ásaheapmi leat visot dakkár dáhpáhusat mat duođaštit ahte ođđa sámi iešdiđolašvuohta ja ođđa politihkalaš vuoigŋa lei bohciidan.

Dat mii čilgejuvvo «dološ dáruiduhttinpolitihka doarrumin» stuorui buot stuorimussan Álttá-áššiin 1978 rájes 1981 rádjái. Dát ášši mielddisbuvttii mánggaid čielggademiid ja politihkalaš proseassaid. 1979:s evttohii Norga ahte eamiálbmogiid beroštumiid galggašii loktet ovdan ON-vuogádahkii. Sámi vuoigatvuođalávdegoddi, man

Carsten Smith jođihii, nammaduvvui 1980:s ja ovddidii iežas vuosttaš árvalusa 1984:s. Sámeláhka bođii 1987:s. Sámediggi áshuvvui ja Vuodđoláhka rievdaduvvui 1988:s. Seammás ráhkaduvvui ILO-konvenšuvdna eamiálbmogiid ja čearddaid birra, man ILO mearridii Genèves geassemánus 1989. Stuoradiggi ratifiserii dán konvenšuvnna geassemánu 19. beaivvi 1990.

Dat mii lea oktasaš daidda dáhpáhusaide mat dáhpáhuve dán áigodagas, erenoamážit 1970- ja 80-jagiin, lea ahte olbmot ožžo posiitiiva sámi iešipmárdusa, ja sámi kultuvrralaš ja ávnnaslaš vuoigatvuođat dohkkehuvvojedje eambo.

4. Digaštallan Finnmarkkulága birra

Sámediggi 2005-2009

Sámi vuoigatvuođalávdegoddi geigii 1997:s almmolaš čielggadeami (NAČ/NOU) «Sámi kultuvrra luondduvuođu birra» ja evttohii «ođđa eananeaiggátorgána Finnmarkkui». Dát čielggadeapmi šattai viđa jagi guhkkosaš politihkalaš proseassa vuođđun mii dievasmahttojuvvui 2003:s go Bondevik-ráđdehus ovddidii proposišuvnna ásaht Finnmarkkulága man vuođu ásaheavvot Finnmarkkuopmodat. Dát láhkabargu válddii vuođu dain áibbas erenoamáš oamastan- ja vuoigatvuođadiliin mat Finnmarkkus ledje ja dain geatnegasvuođain mat Norggas ledje váldit vára sámi vuoigatvuođain. Golle vel guokte jagi digaštallamiin, soahpameahttuvuođain ja eahpesihkarvuođain ovdal go Stuoradiggi loahpalaččat mearridii Finnmarkkulága geassemánu 17. beaivvi 2005:s.

Sámediggi manai dakkaviđe garrasit vuostá láhkaevttohusa danne go oaivvildii ahte evttohus ii čuvvon álbmotrievtti. Sámedikki cuiggodeapmi dán váilevašvuođa

hárrái dagahii ahte Ráđdehus nammadii guokte profesora; Hans Petter Graver ja Geir Ulfstein Oslo universitehta Juridihkalaš fakultehtas, čielggadit Norgga riikkaidgaskasaš geatnegasvuođaid dán suorggi olis. Sudno čielggadeami konklusuvdna lei ahte láhkaevttohus ii doarvái bures čuvvon ILO-konvenšuvnna gáibádusaid.

Váilevašvuođat Finnmarkkuláhka-evttohusas dagahedje ahte Stuoradikki justislávdegoddi bovdii Sámedikki ja Finnmarkku fylkkagieldda ráđđadallamiidda. Boadusin šattai earret eará ahte láhkii bođii ođđa kapihtal mii giedahallá dálá vuoigatvuođaid kártema ja dohkkeheami. Láhka nannii ahte galgai ásaheavvot sierra Finnmarkkukommišuvdna ja sierra meahceduopmostuollu Finnmarkkui.

Dasa lassin rievdaduvvojedje eará kapihtalat veaháš, earret eará bođii láhkii mearrádus dan birra ahte eatnamat ja luondduresurssat fylkkas galget hálddašuvvot

«earenoamážit sámi kultuvrii, boazodollui, meahcásteapmái, ealáhusdoaimmaheapmái ja servodateallimii vuodusin».

Stuoradiggi sihkui gáibádusa ahte galgá orrut Norggas ja attii «lobi juohkehažžii Finnmarkkuopmodaga eatnamiin bivdit smávvađuđožiid ja oaggut čázádagain stákkuin ja duorgguin ja lubmet iežas ruovttudollui». Dán rievdadusa ággan lei ahte Norggas leat geatnegasvuođat EEO-šiehtadusa vuođu. Nubbi prinsihpalaš rievdadus lei ahte departemeanta šattai váidininstánsan jus gáržžiduvvo vejolašvuohta ávkkástallat ođasmuvvi resurssaid.

Sihkkarastin dihte ahte láhka čuovvu álbmotrievtti, de mearriduvvojedje goabatlágan jienastannjuolggadusat guovlluide olggobealde ja siskobealde Kárášjoga, Guovdageainnu, Unjárgga, Porsánggu ja Deanu suohkaniid. Jus leat ovttahe jienat areálasisabahkkemiid olis dán suohkaniin, de ásaheavvui ortnet

gos okta fylkkadikki nammadan lahtuin ii oassálastte sisabahkkema meannudeamis. Daid eará suohkaniid dáfus ii oassálastte okta Sámedikki nammadan lahtuin. Dasa lassin addojuvvui Sámediggi láchkavuoddu ráhkadit «njuolggadusaid meahcceatnamiid nuppástuvvan geavaheami birra».

Oppalohkái mearkašii Stuoradikki láchkarievdadus ahte láchka čuovvolii álbmotrievtti gáibádusaid, mii mielddisbuvttii ahte seammás go láchka gusto ovttá ládje buot Finnmarkku ássiide, de devddii dat maiddá Norgga geatnegasvuoda

sihkkarastit sápmelaččaide eamiálbmogin dárbbalaš váikkuhanválddi Finnmarkku eatnama ja čáziid hálddašeamis.

Finnmarkkuopmodaga iešheanaláš doaimmanfriddjavuohta hedjonii veahás dan ektui maid Ráđdehus álgoálggus lei evttohan. Dát guoskkai erenoamážit doaimmanfriddjavuhtii dasa mii guoskkai ráddjet gussiid vejolašvuoda bivdit ja guolástit, gos ášahuvvui váidinortnet regulereimiid dáfus maid FeFo mearrida.

Ovdal go Stuoradiggi dagai loahpalaš mearrádusa geassemánus 2005:s,

giedáhallojuvvui justislávdegotti láchkaevttohus Sámedikkis ja fylkkadikkis. Sámediggi mearridii ovttajienalaččat doarjut láchkaevttohusa, ja fylkkadiggi doarjjui stuora eanetloguin. Finnmarkkuláhka lei riidduvuloš ášši mángga dáfus, ja oaivilat mat bohte ovdan almmolaš digaštallamis ledje garrasat. Goitge sáhttit nannet ahte **Finnmarkkulágas ja FeFo ásaheamis lei nanu demokrátalaš vuoddu. Golbma «dikki» ledje dorjon ja mearridan ođastusa: Sámediggi, Finnmarkku fylkkadiggi ja Stuoradiggi.**

5. Eambo go symboladahku ja formalitehta

Offentlig debatt på den tid Finnmarksloven var til behandling viste at det åpenbart var mange motstandere av dennAlmmolaš digaštallan dan áigge go Finnmarkkuláhka giedáhallojuvvui, čájuhii čielgasit ahte ledje oallugat geat vuosttaldedje dán lága, muhto eavttut ledje hui iešguđetláganat. Muhtimat oaivvildedje ahte láchka deattuhii beare olu erenoamáš sámi vuogatvuodaid, earát oaivvildedje ahte láchka ii deattuhan daid doarváí olu. Muhtimat atne maiddá dárbbasmeahttun formalitehtan sirdit stáhta eatnama ođđa doibmii, ja ahte lei politihkalaš symboladahku mas eai lean namuhanveara váikkuhusat. Raporttas «Finnmarkseiendommen under lupen» (Finnmarkkuopmodaga guorahallan) čilge Norut ahte opmodatsirdin dattetge lei dáhpáhus mas sáhttet leat viiddis váikkuhusat. «FeFo ásaheapmi lei stuora nuppástus Finnmarkku eatnamiid ja resurssaid hálddašeamis eai ge gallis nagodan oaidnit man viiddis dat lei». Ovddeš hálddašanstivrejumis doaimmai Statskog eananeiggádin stáhta bealis, ja eananvuodinstivrras ledje ráddjejuvvon vejolašvuodát aktiivvalaččat ovdánahttit Finnmarkku eananeiggátvuogatvuoda olis. Statskogas ledje unnán vejolašvuodát Eananvuodnirága olis aktiivvalaččat hálddašit fylkka resurssaid ja eatnamiid. Stáhta rolla

Norut rapporta váldokonklusuvnnat čájuhii ahte FeFo lea doaimmahan servodatdoaimmas buori vuogi mielde.

hálddašanorgánan fuolahuvvui Fylkkamánni bokte. Norut čujuha ahte lei eahpečielga erohus stáhtas eananeiggádin ja almmolaš hálddašanorgánan danne go Fylkkamánnis lei duppallolla, go maiddáí jođihii eananvuodinstivrra. Váikkuhussan lei goitge ahte Stáhta nevtii várrogas ja passiiva eaiggádin.

Ođđa oamasteapmi Finnmarkku eatnamiid ja luondduriggodagaid dáfus hábmii ođđa aktevrá ja ođđa váikkuhangaskaomiid mat galget fuolahit Finnmarkku ássiid beroštumiid, sámi kultuvrra ja ceavzilis resursahálddašeami. Eai

lean dušše resurssat mat galge stivrejuvvot Finnmarkkus, maiddáí bohtosat ja árvoháhkkan bisso fylkkas.

Finnmarkkuláhka addá čielga doaimmavejolašvuodaid, maid vuosttažettiin sáhtta geavahit árvoháhkamii mii sihkkarastá ássama ja kultuvrralaš mánggabealátvuoda Finnmarkkus. Dáid doaimmavejolašvuodaid ávkástallama bokte mielddisbuktá ge Finnmarkkuláhka nuppástusaid dan ektui movt dilli lei ovdal go láchka bođii. Vuosttaš logi jagi lea stivra goitge várrogas leamaš ávkástallat daid doaimmavejolašvuodaid.

6. Gaskaboddosaš áigodat – «FeFo» vai «FoFe»

Jon Meløy

«Finnmárkkuoopmodat riegádii vuostálasvuodaid ja riidduid siste», čállá Norut. Na lei goit stuora eahpesihkarvuoha das maid dát ođđa ášahus mearkkaša, ja lei olu politihkalaš gudneángerivuoha mii bázahalai go Stuoradiggi viimmat mearridii Finnmárkkulága geassemánus 2005.

Søren Karlstrøm

Gaskaboddosaš stivra nammaduvvui ovdal juovllaid 2005:s, ja doalai vuosttaš čoahkkima ođđajagemánu 16. ja 17. beivviid 2006. Stivrajodiheadji välljen lei vuosttaš caggi man meaddel stivra galggai beassat. Evttohasat leigga Egil Olli, gean Sámediggi lei nammadan, ja Erling Fløtten, gean fylkkadiggi lei nammadan. Go ii goabbáge evttohas ožžon eanetlogu stivrras, de fertejedje Finnmárkkulága erenoamáš jienastannjuolggadusat váldojuvvui atnui. Go 2006 lei bárralogujahki, de välljejuvvui Sámedikki nammadan lahttu Egil Olli Finnmárkkuoopmodaga vuosttaš stivrajodiheadjin.

Sverre Pavel

Vuostálasvuodát jodiheadjiámmáha olis eai dattetge mearkkašan ahte ovttasbargovuoigŋa stivrras lei seammalágan. Bargu dehálaš symbolaiguin nu go logoin ja nama oanádusain čájehii ahte stivrras lei buorre dáhttu boahtit ovttaoavilii. Jon Meløy, FeFo vuosttaš direktvevra, čilge dan ná:

Didrik Johannessen

«FeFo oanádus lea dárogiel nama Finnmarkseiendommen ja sámegiel nama Finnmárkkuoopmodaga ovttastahttin ja oanádus. Muhtimat imaštallet manne dárogiel namma

Finnmarkseiendommen bohtá ovdal go sámegiel namma Finnmárkkuoopmodat. Livččii soaitán leat lunddolaš ahte lea nuppe ládje, muhto stivra vikkai dadjat FoFe ja dasto Fefo, ja konkluderii ahte lei álkit dadjat FeFo. Soabadandáhttu lei guovddázis FeFo vuosttaš stivrras. Olles stivra oassálasttii aktiivvalaččat maiddái logo ráhkadeamis. Logo govvida luonddu, rabasvuoda dainna go gierdu lea rabas, ja das leat sihke Norgga ja sámi leavgga ivnnit. Lea symbolihkka mii fáttmasta ja govvida sihke dáčča ja sámi kultuvrra.»

Go stivra nammaduvvui, de ii lean sis hálddahus mii veahkehii, muhto válde fargga oktavuoda Statskogain ja bivde oážžut hálddahusveahki stivrii gaskaboddosaš áigodahkii. Guovlluhoavda Søren Karlstrøm, eanannuovdinhoavda Sverre Pavel ja juridihkalaš konsuleanta Didrik Johannesen Finnmárkkuo Statskogas ledje guovddáš veahkit dán gaskaboddosaš hálddahusas mii doaimmai dassáži go FeFo ášahuvvui suoidnemánu 1. beavvi 2006.

Jon Meløy virgáduvvui Finnmárkkuoopmodaga vuosttaš direktvevran miessemánus 2006, ja álggii virgái čakčamánu 1. beavvi.

Stivra mearridii ahte álbmot ii galgan praktihkalaš áššemeannudeamis vuohttit ahte Statskog lei šaddan Finnmárkkuoopmodahkan. Danne guhkiduvvojedje ovddeš ortnegat vai sirdin manná njuovžilit, ja nu dagai ge eanas áššiid dáfus.

Ledje goitge mánga lossa ášši mat gieđahallojuvvojedje gaskaboddosaš áigodagas. Ođđa ášahusa lokaliseren lei okta dáin. Sámediggi háliidii ahte ođđa ášahus galggai ášahuvvot Levdnjii, ja fylkkadiggi ges háliidii joatkit dan guovttejugot hálddahusa mii Statskogas lei leamaš Čáhcesullos ja Álttás. Statskoga bargit geat galge sirdit ođđa bargoadi vuollái, dovde stuora eahpesihkarvuoda. Stivrii ledje vuordámušat juohke guovllus ja välljii sirret ossodagaid: Váldokantuvra biddjojuvvui Levdnjii, opmodatossodat bisui Čáhcesullos ja ekonomiijaossodat lokaliserjuvvui Áltái. Organisašuvvna dárbu bisuhit guovddáš gelbbolašvuoda, mii ii háliidan fáret, šattai mearrideaddji sivvan dasa go välljejedje dán prag máhtalaš čovdosa lokaliserema dáfus.

Go direktvevra Jon Meløy álggii easka-ášahuvvon váldokantuvrii Levdnjii, de lei son áidna bargi geas lei bargosadii doppe. Bargoveaga ja ođđa meahcceossodaga ásahepmi vuoruhuvvui vuosttaš áiggi. 14 ovddeš Statskog-bargi sirde Finnmárkkuoopmodaga ásaheami oktavuodas Stáhta Luonddubearráigehččui (SNO). Dát mearkkašii ahte šadde rekrutteret ođđa olbmuid meahcceossodahkii.

Dat organisašuvdna- ja ossodatstruktuvra mii välljejuvvui 2006:s, lea buoremuddui doalahuvvon dan logi jagi go FeFo lea doaibman. Guovddáš ossodagaid lassin Leavnjas, Čáhcesullos ja Álttás ledje FeFo:s guhká maid fásta kantuvrrat Girkonjárdgas, Vuonnabađas ja Kárášjogas. Guokte manjit kantuvrra leat dál heaitihuvvon.

Lávdaduvvon struktuvra mielddisbuvttii ahte manai muhtin áigi ásaheit ođđa ovtastuvvon hálddahusa. Ovdamunni dainna go leat mánga kantuvrra, lei goitge dat ahte FeFo lei viidát oidnosit fylkkas. Manemus jagiid leat bargan olu hukset oktasaš identitehta ja organisašuvdnakultuvrra FeFo:i.

7. Ođđa ášahus ovdána

Statskogas lei leamaš passiiva eaiggátrolla, sihke danne go lei stáhtalaš ášahus ja varra maiddá danne go lei vuordán čielggadeami Finnmárkku dili dáfus. Dál galggai FeFo deavdit ođđa doaimavejolašvuodaid eambo aktiivvalaš eaiggátstivrevumiin ja resursahálddašeimiin.

Finnmárkkuláhka mearridii muhtin formálalaš rámmaid ja eavttuid ášahussii, muhto duohtavuodas šattai stivra bargagoahhtit áibbas vuodus. Ii gávdnon sullásaš ášahus mas sáhtii málle váldit. Bargit, geavaheaddjit ja eiseválddit ledje buohkat eahpesihkkarat das makkár hápmi ođđa ášahussii šaddá. Vuordámušat ledje olu, ja oalle iešguđetláganat.

Stivra válljii garrasit vuoruhit dan ahte FeFo bálvalusaid geavaheaddjit galge dovdat oktilisvuoda ja oadjebasvuoda ja ahte stivra ja hálddahus galge oahpásnuvvat ja ovdánahttit iežaset bargovuogi.

Raporttas «Finnmarkseiendommen under lupen» (Finnmárkkuopmodaga guorahallan) čilge Norut dárkilit vuosttaš áiggi digaštallamiid rabas vai gitta stivračoahkkimiid birra. Dás ledje mánga beali mat šadde vuostálaga. FeFo ii lean dábálaš almmolaš hálddašanorgána. Doaima sulastahtii olu priváhta fitnodagaid. Stivrras lei maid stuora dárbu hukset luohttámuša gaskaneaset ja čielggadit iežas bargovuogi dán ođđa ášahusas. Nuppe dáfus nannii FeFo ieš ahte dát ođđa ášahus gulai buohkaide, mii bođii ovdan diehtjuohkingihppagis «Mest ditt» (Kommentar fra oversetter: Kom den ut på samisk? Hva het den på samisk eventuelt?), mii sáddejuvvui buot dáluide fylkkas. Rabas gulahallan «eaiggádiiguin» ja berošteddjiiguin šattai fargga goitge deháleamos, ja stivračoahkkimat rahppojedje 2007 rájes.

Okta dain vuosttaš barguin mainna dát ođđa ášahus bargadođii, lei guolle- ja fuođdoressusaid hálddašeami

njuolggadusaid ođasmahttin. Dát bargu álggahuvvui dakkaviđe, ja 2007 mielde dat lei ollásit jođus. Iešguđetge geavaheaddji-oavkkut bovdejuvvojedje buktit gulaskuddancealkámušaid ja searvat čoahkkimiidda. Vuosttaš ortnet mii sáddejuvvui gulaskuddamii, lei luossajogaid lihttoláigoortnet. Dasto čuvvo eará njuolggadusat dađistaga. Ledje mánggat ákkat dasa ahte ráhkadit dákkár njuolggadusaid: Dat galge sihkkarastit ceavzilis resursahálddašeami ja čuovvut Finnmárkkulága ulbmila. Seammás lei dehálaš čielggadit vejolaš eahpesihkarvuoda Finnmárkkulága váikkuhusaid dáfus ja addit geavaheaddjiide einnostahtti dili ja dásseárvosaš meannudeami. Vuosttaš jagiid mielde ledje visot njuolggadusat hálddašeami ja doaimma dáfus guorahallojuvvon ja mearriduvvon.

Seammás go barge resursahálddašeami njuolggadusaiguin, de álggii stivra ja hálddahus bargat FeFo vuosttaš strategalaš pláinan. Dán barggus deattuhuvvui ahte fylkka ássit galge váldojuvvot fárrui. Dollojuvvojedje moanat álbmotčoahkkimat ja ságastallamat politihkalaš orgánaiguin. Buohkat geat háliidedje váikkuhit barggu iežaset oainnuiguin, bovdejuvvojedje fárrui ja ávžžuhuvvojedje buktit cealkámušaid.

Vuosttaš strategalaš plána barggu mearkašupmi lei golmma dásis:

- Dát attii stivrii ja hálddahussii vejolašvuoda humadit dan birra movt sii ipmirdit dan doaimma maid Finnmárkkuláhka nanne

- Dasto attii buori vejolašvuoda gulahallat Finnmárkku ássiiguin ja FeFo deháleamos berošteddjiiguin

- Loahpas bijai maiddá vuodu dasa maid Norut gohčoda «stivrema táktamolsumin» ja jurddašeami «paradigmamolsumin» Finnmárkku resurssaid ja eatnamiid hálddašeamis,

go FeFo dál manai aktiivvalaš eaiggátrollii ja hattit lahkonišgohte márkanhattiid.

Jon Meløy čilge mañemus čuoggá ná:

Go Statskog šattai FeFo:n, de ledje guolásteami, bivddu, muoraid ja eatnamiid hattit dehálaččat. Statskog lei

iežas riidovuloš oamasteami geažil Finnmárkku eatnamiid ja čáziid dáfus guhkit áiggi badjel válljen ahte ii lasit hattiid badjelii go geavaheaddji-indeavssa. Dát dagahii ahte go FeFo šattai eananeaggát, de lei stuora erohus eatnama árvvu ja dan hattii gaska masa eanan vuvdojuvvui. Dán sáhtta

eankilit čilget nu ahte eanan man árvu lei 100 000 ruvno, vuvdojuvvui beali hálbibui. Dát mielldisbuvttii ahte sii geat ledje nu lihkolaččat ahte ožžo oastit eatnama, sáhtte dan vuovdit viidáseappot stuora dietnasiin. Gažaldat mii jerrojuvvui, lei ahte lea go riehta vuovdit oktasaš eatnamiid badjel beali hálbibui go eatnama árvu lei. Dárkilit digaštallamiid mañjel Sámedikkiin ja fylkkadikkiin mearriduvvui ahte haddi galggai heivehuvvot márkaniid.

Vuosttaš strategalaš plána mii mearriduvvui 2007:s, bijai vuosttaš vuodu dan ášahussii nu go mii dovdat dan odne. Ovttrasádiid guovddáš berošteddjiiguin nu go Sámedikkiin ja fylkkadikkiin čorgejuvvui geaidnu mii galggai addit ođđa positiivvalaš ovdánavejolašvuodaid Finnmárkkus.

Strategalaš plána 2007 - 2010.

Finnmárkkuláhka - Diehtjuohkin.

8. Rollačielggadeapmi ja konsensus dárbbášlaš

Finnmárkkuoopmodaga stivra 2016:s. Govva: Erik Palm/FeFo

Strategalaš plána ja resursahálddašeami njuolggadusaid bargu mielddisbuvttii viiddis gulahallama Finnmarkku servodagain. Dát proseassa čájehii, nu go lei vurdojuvnon, ahte ledje mánggat ja oalle vuostálas beroštumit muhtin dain surggiin maiguin FeFo bargá.

Dat olu evttohusat ja gulaskuddancealkámušat mat bohte, čájehedje maiddái ahte ledje hui iešguđetlágan vuordámušat dasa mii FeFo bargu duođai lea, ja maid dán ásašusa lei láchavuodđu dahje vejolašvuohta bargat. Olu sávaldagat ja gáibádušat mat bohte FeFo:i, livčče galgan mannat láchkaaddái (Stuoradiggái), dahje eará eiseváldi-organáide.

Ipmárdus FeFo formála posišuvnna ja rolla birra servodagas lei čielgasit váilevaš. Okta ovdamearka mii čájeha dán, lea gáibáduš ahte olgoriikkalaččat eai galgga beassat guolástit dobbelis go vihtta kilomehtera riikkageainnus eret. FeFo oaččui olu moaitagiid go ii lean doalahan mearrádušaid ahte olgoriikkalaččat galget

beassat guolástit dušše vihtta kilomehtera riikkageainnus eret. Dán gažaldaga dárkilis guorahallan, masa vižžojuvvojedje olggobealde juridihkalaš árvoštallamat, konkluderii ahte dán gildosa ii sáhte čađahit Finnmarkkulága vuodul. Seamma konklusuvnna gávnnašii maiddái FeFo bearráigeahččanlávdegoddi, dat orgána mii galgá *gozihit ahte Finnmarkkuopmodaga doaibma jođihuvvo Finnmarkkulága ja eará láchkamearrádušaid mielde.* (Bearráigeahččanlávdegoddi leat golbma lahtu, okta man Sámediggi nammada, okta fylkkadikkis ja okta man stáhta nammada.)

Lei gal oalle álki gieđahallat áššiid ja sávaldagaid mat čielgasit ledje Finnmarkkuopmodaga válddi olggobealde, muhto sihke stivra ja hálddahus vásihedje ahte lei lossat dustet dáid eahpevuoiggalaš vuordámušaid. Dákkár boasttuipmárdusat duođastjedje maiddái ahte lei dárbu juohkit dieđuid lága sisdoalu ja FeFo duohta rolla birra. Vaikko muhtimiid sávaldagat ja gáibádušat ledje ásašusa

válddi olggobealde, de báhce goitge olu duođalaš ja váttis áššit maid hálddahus ja stivra šadde gieđahallat ja mearridit. Stivrras leat ovddasteaddjit maid guokte goabbatlágan politihkalaš orgána leat nammadan; golbma goappásge. Vaikko stivrajodiheaddjis lea duppalljetna nu ahte formálalaččat sáhtta olahit enetlogu áššiin go stivra ii leat ovttaoavilis, de mielddisbuktá dilli ahte stivra ferte geahččalit gávdnat konsensusa, gávdnat čohkkejeaddji čovdosiid. Eará gal heađuštivččii FeFo doaibmaválddi ja beaggima. Ovttajienalaš stivrras lea stuora ja iešheanaláš fápmu nu guhká go ii rihko Finnmarkkulága eavttuid.

Stivrra bargu vuosttaš jagiid duođaštii ahte lahtut ledje diđolaččat dás ja ledje ge ovttaoavilis eanas áššiin. Jon Meløy čilge dili dáinnalágiin:

Stivrra bargu lei moatti jagis ovdánan positiivvalaččat ja lei buorre gulahallan ja viiddis ovttamielalašvuohta. Stivra digaštalai ja bođii ovttaoavilii visot stuora áššiin.

9. Luohttámušriidu 2009:s

Stivrra nanu sajádat, go ledje ovttaoavilis mearrádusaid dáfus, doaibmá dušše nu guhká go nammadanorgánat eai cakkas. Finnmarkku fylkkadikkis ja Sámedikkis lea formálalaš vuoigatvuohta, sorjákeahttá nubbi nuppis ja vaikko goas, molsut stivralahtuid geaidda sis ii leat luohttámuš.

2009:s badjánii dilli go šattai váilevaš luohttámuš Finnmarkku fylkkagiella ja FeFo-stivrra gaska. Okta áššiin mii digaštallojuvvui lei Finnmark Kraft ásaheapmi. Dan rájes go FeFo ásavuvvui, lei fylkkas leamaš stuora beroštupmi hukset sihke smávvaápmorusttegiid ja bieggamilluid. Olu berošteaddji elfápmobuvttadeaddjit sognostalle FeFo:i.

FeFo stivra anii báikkálaš eaiggátvuođa dehálažžan. Sin mielas ledje Lulli-Norgga ja olgoriikka fitnodagat domineren eaiggádin measta buot doaimmain Finnmarkkus. Sihke stivra ja hálddahuš atne dehálažžan geavahit iežaset eananeaiggátválddi Finnmarkkus nannet báikkálaš eaiggátvuođa sihke ođasmuvvi ja ođasmuvakehtes resurssaid ávkkástallamis.

Dáinnalágiin čilgii Jon Meløy dan dili mii badjánii:

Finnmarkku politihkalaš biras «heammástuvai» go FeFo álggahii ovttasbarggu báikkálaš elfápmofitnodagaiguin dainna ulbmiliin ahte ásaht Finnmark Kraft ja Finnmark Kraft oaččui opšuvnna bieggafápmo- ja čáhcefápmohuksemiidda fylkkas.

Dán ášši gieđahallan dagahii ahte Finnmarkku fylkkadikki eanetlogus ii lean šat luohttámuš guoktásii fylkka nammadan stivralahtuin. Njukčamánuš 2009:s hilgo sii stivrajođiheaddji Erling Fløtten (Bb) ja stivralahtu Tormod Bartholdsen (O). Dasa lassin válljii Sámediggi manjel 2009 sámediggeválggaid nammadit golbma ođđa stivralahtu. Dát mielddisbuvttii ahte 2010 rájes lei dušše Inga Mannal báhcán stivrii sis geat ledje mielde álggu rájes 2006:s.

Dát ášši čájeha man dehálaš lea ahte FeFo gulahallá bures nammadanorgánaiguin ja Finnmarkku servodagain muđui, ja ahte prinsihpalaš áššit galget dárkilit sohppojuvvot ovdal go mearrádusaid dahket.

10. Finnmárkkuopmodaga guorahallan

2010:s evaluerejuvvui FeFo doaibma ásaheami rájes 2006:s gitta ođđajagemánnui 2010. Norut Álttás doaimmahii barggu. Ulbmil evalueremiin lei iskat lea go FeFo doaimmahan iežas servodatdoaimma Finnmárkkuolága mielde ja movt dat lei čuovvoluvvon vuosttaš strategalaš plánaš Áiggi dáfus heivii dát evalueren bures. Gaskaboddosaš áigodat lei loahpahuuvon, ásaheami ja organisašuvdna lei gávdnan hámis ja lei ásaheami ovttasbargu FeFo, kundariid, geavaheddjiid ja berošteddjiid gaskka. Norut raporta lei čielggas:

FeFo lea oppalohkái doaimmahan

iežas servodatdoaimma bures. FeFo lea leamaš erenoamáš čeahppi dan oasis barggus mii guoská lága ja dan ulbmila čuovvovoleapmái, ja lea bidjan buori vuođu buriid siskkáldas rutiinnaide ja proseassaide. Dat oassi servodatdoaimmas mii guoská FeFo birrasii, ahte joksat olbmuid iežas dieđuiguin ja doalahit buriid oktavuodaid álbmogiin, sáhtášii min mielas buoriduvvot.

Dili sáhtášii čuovvovaš vugiin govahallat: FeFo vuosttaš njealji jagis lei ásaheami bures sajáiduvvan ja viidugohtán. Eai lean dušše giellasa dahkan, muhto fanas govddui ja borjjastii rievttis guvlui.

Sáhtii goitge konstateret ahte mearas ledje stuora báru - ja soite maiddá muhtin lássát - belohakkii danne go ain lei prinsihpalaš vuosteháhu dan nuppástussii mii dáhpuhuvai 2006:s, ja belohakkii danne go dieđut FeFo duohta barggu ja eavttuid birra eai lean doarvái bures gaskkustuvvon Finnmárkku álbmogiin.

11. Huksemis dábálaš doibmii

Jan Josef Olli

FeFo doaibma lei gávdnan hámis dan dáfus ahte dál sáhtii barggus deattuhit geavatláš hálddašandoaimmaid. Ođđa stivra man Harald Larsen jođihii, guorahalai Norut evaluerenraporta, ja mearridii 2010:s ođasmahttit Strategalaš plána. Dát ođasmahttin attii vejolašvuođa dárkilit gulahallat servodagain ja berošteddjiiguin. Ođasmahttojuvvon plána čielggada ja dárkkuha muhtin áššesurggiid, dat dárkkuha earret eará ahte FeFo galggai joksat ulbmiliiddis dan bokte ahte leat aktiivvalaš eananeaggat ja gulahallat bures eiseválddiiguin ja geavaheaddjiivoavkkuiguin. Ođasmahttojuvvon Strategalaš plána mii mearriduvvui 2011:s ii mielddisbuktán makkárga čielga

nuppástusaid. Dat nannii dan johtinguovllu maid vuosttaš stivra lei ovdal válljen.

2011 jahkedieđáhusas nannejuvvon dáinnalágiin:

2011:s lea FeFo bargu leamaš dásset. FeFo lea viđa jagis hábmen njuolggadusaid ja geavada daid iešguđetge eananeaggátresurssaid hálddašemi dáfus Finnmárkku.

Mii leat dál dan áigodagas go Harald Larsen lei stivrajođiheaddji, njukčamánu rájes 2009:s gitta loahpageahčái 2013, sorjakeahttá das lei go bárralogujahki vai bárrahislogujahki. Dát čájeha ahte stivra lei hui ovttamielaláš ja ahte lei luohtamuš siskkáldasat beroškeahttá das gii sin lei nammadan.

Čakčamánu 2012:s nogai direktverra Jon Aarseth Meløy jahkemearrevirgi. Son lei buori áiggi dieđihan stivrii ahte son háliida heaitit direktverran ja álgit eará virgái FeFo:s. Viiddis virgábidjanproseassa maŋnel virgáduvvui Jan Olli ođđa direktverran gitta čakčamánu 1. beaivái 2018.

Vaikko áigodaga maŋnel 2011 sáhtá gohčodit dásseidin, de ii mearkaš dat ahte lei jaskes ja ráfálaš áigi FeFo:i.

Áššehivvodat lassánii ja smávva ja stuorát beroštusriiddu ledje guovddázis árgabeaivvis.

FeFo eallá dakkár máilmmis gos berošteaddjit ja geavaheaddjit buohkat dihto rivttiin dovdet ahte sii eai gáduššet FeFo. Danne lea oktavuodáhusen ja máhttogaskkusteapmi bastevaš doaibma ja hástalus mii čađat gáibida olu stivras ja hálddahusas. Erenoamáš dehálaš, ja muhtomin gáibideaddji, lei sihkkarastit doarvái buori gulahallama ja ipmárdusa nammadanorgánaiguin Sámedikkiin ja Finnmárkku fylkkadikkiin.

Lea lunddolaš ahte dakkár politihkalaš orgánat galget politihkket ja ahte politihkkáriin lea riekti ja geatnegasvuohta čalmustahttit iežaset. Dakkár stivrenvuogadagas mii FeFo:s lea, gáibiduvvo viiddis dihtomielalášvuohta stivrenrolla sisdoalu ektui ja gáibiduvvo ángiruššan jus galgá nagodit háhkat doarvái buori ipmárdusa ja dohkeheami guovddáš berošteddjiin ja akteverrain vuđolaš guhkesáiggi oktasaš beroštumiid hárrái. Sihke stivra ja hálddahus leat deattuhan dán barggu.

12. Oktavuohta Finnmárkkukommišuvdnii

Finnmárkkuláhka nannii ahte galggai ásahuvvot sierra vuoigatvuođakommišuvdna Finnmárkkui. Finnmárkkukommišuvdna ásahuvvui 2008:s. Dan bargu lea čielggadit geavahan- ja oamastanvuoigatvuođaid FeFo eatnamis.

FeFo:s leat olu dokumeanttat ja dieđut ovddeš áiggiin mat sáhttet veahkkinn čuvget áššiid maiguin Finnmárkkukommišuvdna bargá. Jus kommišuvdna bivdá, de addá FeFo relevánta dieđuid, muhto FeFo garvá prosederemis dihto čovdosiid ovdal go kommišuvnna raporta lea gárvvis.

Stivra lea mángii meannudan makkár vuođoprinsihpaid FeFo galgá deattuhit go gieđahallá Finnmárkkukommišuvnna raporta. Oanehaččat: Stivra lea bidjan vuođđun ahte jus ovttasge Norgga lágaid vuođul leat vuoigatvuođat FeFo eatnamis, de galget dat dohkkehuvvot. Seammas ferte FeFo, oktasaš árvvuid hálddašeddjin, dárkkistit ahte dát vuoigatvuođat leat doarvái bures duodašuvvon, nu ahte ii okta ge oaččo vuoigatvuođaid mat sis eai leat gustovaš lágaid ja rivttiid vuođul.

Finnmárkkuláhka geatnegahtta FeFo árvvoštallat Finnmárkkukommišuvnna raporttaid konklusuvnnaid. FeFo lea maid geatnegahtton leat bealálaš áššiin mat loktejuvvojit Finnmárkku Meahcceduopmostullui. Lága mielde galgá FeFo fuolahit oktasaš beroštumiid ja sámi álbmoga beroštumiid eamiálbmogin. Danne bidjá FeFo olu návccaid dán bargui. Lea dehálaš dáhkidit ahte ii okta ge oaččo vuoigatvuođaid eahpevuoiggalaččat. Áššit main FeFo vuosttalda gáibádusaid mat leat loktejuvvon Finnmárkkukommišuvdnii, sáhttet geahččaluvvot Meahcceduopmostuolus. Dain oktavuođain go FeFo mieđiha gáibádusaide, loahpahuvo ášši ja mearrádusa lea hui váttis nuppástuhtit jus manjel čájehuvvo ahte dat lei boastut.

Finnmárkkukommišuvnna miellahtut. Hilde Agathe Heggelund, Kjell Næss, Anne Marit Pedersen, Jon Gauslaa (jodiheadji) ja Ole Henrik Magga. Govva: Finnmarkskommisjonen.no

Finnmárkkukommišuvnna barggu vuosttaš bohtosat bohte raporta hámis Stiertná ja Sievju vuoigatvuođadiliid birra. Raporta mielddisbuvttii ahte mánggat bealálaččat ledje vuostemielas konklusuvdnii ja loktejedje ášši Meahcceduopmostullui. Stiertná-ášši lei vuosttaš ášši maid dát duopmostuollu gieđahalai, ja duopmu celkojuvui 2015 čavčča. FeFo vuittii iežas oainnuin, mii muđui maiddá čuovui kommišuvnna konklusuvnnaid.

Finnmárkkukommišuvnna bargu ja raporttat mielddisbuktet valjit barggu

FeFo:i. Dáid áššiid gieđahallama olis ásahuvvui 2013:s sierra siskkáldas bargojoavku, man direktivra jodiha, ja mas dalá seniorráđdeaddi Jon Meløy lei čállin. Dákkár bargojoavkku ásaheami ággan lei ášši mávssolašvuohta ja dárbu dárkilit guorahallat dáid áššiid.

Riektediliid čielggadeapmi dain eatnamiin maid FeFo dál eaiggáduššá, lea ollásit jođus. Dán rádjái lea Finnmárkkukommišuvdna geargan čielggadeamis njeallje odđa fealtta, golmmain leat bargame ja olu guovllut galget ain čielggaduvvot.

Vuoiuvotna Stiertnás. Govva: Jan Henrik Hætta

13. Iešguđetge doaibmasurggiid ovdáneapmi

Go galgá čilget Finnmarkkuopmodaga vuosttaš logi jagi, de ferte váldit vuodu historjjá, politihka, plánaid ja proseassaid guorahallamis. Dát lea dárbbaslaš jus galgá ipmirdit dán ásaheami áibbas

erenoamáš ásaheami ja sisdoalu. li galgga goitge vajálduhttit ahte **FeFo doaibma rievtti mielde gullá buvttadeapmái, hálddašeapmái ja árvoháhkamii Finnmarkku luondduriggodagaid vuodul -**

ja vuosttažettiin Finnmarkku álbmoga várás. Dán vuodul lea lunddolaš dárkileappot geahčadit movt mannolat daid iešguđetge doaibmasurggiid dáfus lea leamaš.

13.1 Eanan ja vuoigatvuodát

FeFo opmodat Finnmarkkus lea 46 milliuvna dekára (mihtu). Dáid eatnamiid hálddašeapmi miellidibuktá olu doaimmaid, earret eará eananláigošiehtadusaid, viessosajiid vuovdima, opmodaga ovdánahttima ja riektedilliid čielggadeami olis. Finnmarkkuopmodaga eatnamis leat badjel 12 000 eananláigošiehtadusa.

FeFo šattai vuosttaš beaivvi rájes gieđahallat buot šiehtadusaid ja áššemannolagaid. Bargit, gelbbolašvuohta ja vuogádagat sirdojuvvojedje Statskogas nu ahte sirdin manai njuovžilit geavaheddjiid oaidninsajis.

Stivra mearridii vuosttaš strategalaš plánas juo ahte FeFo galgá leat eambbo aktiivvalaš opmodathálddašeaddji, ja ahte daid bálvalusaid hattit maid FeFo fuolahii, dađistaga galge speadjalastit vástideaddji bálvalusaid márkanhattiid. Seammás lea FeFo čađat leamaš dihtomielaš das ahte ii galgga divrudit márkana haddedási dainna ahte doalaha alimus hattiid iežas buktagiin. Dát lea mañemus dávkkuhuvvon dan strategalaš plánas man stivra mearridii juovlamánus 2015.

FeFo oažžu jahkásaččat lahka 1500 ohcama main ohcet lobi geavahit eatnama man nu hámis. Leat vaikko makkár ohcamat, eananoastinohcamiid rájes viesso- ja bartasajiid oastima ja eananláigošiehtadusaid sirdima rádjái. Mearriduvvui áigá FeFo politihkkan ahte ásaheami háliida ovttasbargat lahkalaš suohkaniiguin dákkár áššiid gieđahallama olis. Huksenohcamat mat šaddet suohkaniid areálaplánaiguin vuostálaga, galge hilgojuvvot.

Áššehivvodat lea oppalohkái leamaš oalle dássat dán áigodagas. Ovttas suorggis gal dattetge leat čielgasit lassánan áššit. Eananvuovdináššiid lohku, gos FeFo lea stevdnejuvvon bealálažžan, leat lassánan juohke jagi vuollel 15 áššis jahkásaččat gitta badjel 30 áššái. Dát lea áššit mat dávjá gáibidit olu kapasitehta ja gelbbolašvuođa FeFo hálddahusas.

Finnmarkkukommišuvnna bargu ja raporttat miellidibuktet maid ahte lassána bargu čuvget ja árvvoštallat áigeguovdilis vuoigatvuodaid Finnmarkkuopmodaga

eatnamiin. Muhtin dákkár áššit ovddiduvvojit maiddái Finnmarkku Meahcceduopmostullui.

Lassin dasa ahte gieđahallat ovttaskas áššiid mat dađistaga bohtet, de lea FeFo vuoruhan ovddidit doaimmaid eatnamiin. Dát bargu dahkkojuvvon lagas ovttasbargus guoskevaš suohkaniiguin ja guovdilis ealáhuseallimiin. Dákkár opmodatovddideapmi sisttisdoallá buotlágan áššiid ođđa bargoguvlluid rájes ealáhuslokaliserenguvlluid rádjái. Buorre kártavuoddu lea eaktun jus galgá govttolaččat sáhttit ávkkástallat eatnamiid. FeFo lea oassálastán viiddis ovttasbargus suohkaniiguin, Stáhta kártadoaimmahagain, Geaidnodoaimmahagain ja earáiguin háhkan dihte ođastuvvon kártavuoddu.

Ovdáneapmi mañemus logi jagi miellidibuktá ahte FeFo lea mannan ovttaskasáššiid gieđahallamis dasa ahte ieš veahkkin ovddidit stuorit proševttaid ovttasráđiid eiseválddiiguin ja ealáhuseallimiin. Mañemus strategalaš plánas daddjo ge danne ahte: **«FeFo galgá ovttas gielddaiguin ja eará doibmiiguin**

13.2 Ealáhus ja ovdánahttin

Leat čađat leamaš olu ealáhusdoaimmat Finnmarkkuopmodaga eatnamiin ja báikkálaš luondduresursaid olis. Boazodoallu, eanandoallu, iešguđetlágan mineráldoaimmat, energijabuvttadeapmi ja mátkeealáhusdoaimmat čađahuvvojit FeFo eatnamiin. Stivrra mañemus strategalaš plánas deattuhuvvo ahte **FeFo galgá veahkehit ovdánahttit sihke ođđa ja árbevirolaš ealáhusdoaimmaid**

Finnmarkkuopmodaga resurssaid vuodul. Dát galgá dahkkojuvvot sihke eaiggátvuodá ja guimmešvuodá bokte, ja dakkár vuogi mielde ahte sámi kultuvra, boazodoallu, meahcásteapmi, ealáhusdoaimmaheapmi ja servodateallin sihkkarastojuvvo.

Dán áigodagas leat visot goahcevuovddit Finnmarkkus árvomeroštallojuvvon. Smávva, báikkálaš sahenrusttegat reidejit

oasi dimbariin, muhto eanas geavahuvvo bioenergijian. 2014/2015 dálvvi njeidojuvvui sullii 14 000 kubihkkamehtera dimbbar dán ulbmilii.

Minerála- ja ruvkedoaimma buktá olu árvoháhkama ja bargosajiid Finnmarkkui. Dát doaibma lea buoremuddui leamaš dássat olles áigodaga, muhto dál leat pláneme ođđa doaimmaid FeFo eatnamis

mánngga sajis fylkkas.

Erenoamážit energiijasuorggis lea FeFo leamaš aktiivvalaš. 2006:s juo ledje FeFo:s 16 šiehtadusa doaimmas iešguđetge bealálaččaiguin čázádatvuoigatvuođaid ávkástallama hárrái. Muđui lea 2006 rájes lassánan beroštupmi hukset bieggafápmorusttegiid. Finnmárkkus leat valjit eatnamat gos leat buorit bieggaresurssat.

FeFo hástalii báikkálaš elfápmofitnodagaid ollašuhhtit jurdaga ahte ášahit oktasaš elfápmofitnodaga fylkii. Fitnodagat válde hástalus ja FeFo stivra mearridii 2009:s searvat singuin ášahit Finnmark Kraft AS. Dát galggai leat čielga ođasmuvvi energiija buvttadanfitnodat. Duogáš dasa go stivra válljii searvat dákkár fitnodaga

13.3 Meahcci

Buot Finnmárkku ássiin lea Finnmárkkulága mielde vuoigatvuohta ávkástallat luondduresurssaid FeFo eatnamis. Eananeaiggádin stivre FeFo resursaávkástallama ja doaimmaid dán guovlluin, nu go bivddu, guolásteami ja lastavuvddiid njeaidima viessoboaldámuššan. Dáid resurssaid ávkástallan regulerejuvvo dasa lassin oppalaš lánkaásahusain nu go fuođđolágas, luossa- ja sáivačáhceguollelágas ja eará lágain. Finnmárkku meahcástanresurssain lea stuora árvu ja mearkkašupmi, erenoamážit Finnmárkku álbmogii, muhto dát resurssat addet maid vejolašvuođa earáide geat orrot olggobealde fylkka boahit bivdit ja guolástit, mii dán bokte maiddái lea mielde bidjame vuođu mátkéaláhussii.

Finnmárkkulága mearrádusaid mielde lea FeFo:s eananeaiggádin ovddasvástáduš dasa ahte luondduvuođđu hálddašuvvo ceavzilis vugiin. Dát mearkkaša ahte ferte ráhkadit ja gozihit iešguđetlágán meahcástanjuolggadusaid.

Go Statskog nuppástuvai FeFo:n, de hálddašuvvojde eanas bivdo- ja guolástanresurssat unnán aktiivvalaččat, ja iešguđetge geavahedjiiin ledje unnán ráddjejumit. Vuosttaš moatti

Boazosápmelaččat Guovdageainnus čájehit árbevieruid ja sámi kultuvrra turisttaide. Govva: Jan Henrik Hætta/FeFo.

eaiggádin, lei ahte FeFo háliidii bargat stuorit báikkálaš oamasteami ovddas fylkka luondduresurssaid ávkástallama oktavuodas. Finnmark

Kraft:ii searvan miellidibuktá ahte FeFo lea mielde investereme bieggafápmorusttegiid mat ášahuvvojit FeFo eatnamii.

jagis, viiddis gulahallama vuođu áigeguovdilis geavahedjiiiguin, ášahuvvojde ođđa njuolggadusat mat válde vuhtii sihke resursavuođu ja iešguđetge geavaheaddjioavkkuid vuoigatvuođaid. Dát njuolggadusat leat muhtin muddui ođastuvvon mánngii dán logi jagis. Ođđa máhttu, ođđa teknologii ja buoret ovttasbargu geavahedjiiiguin lea dahkan vejolažžan dađistaga buoridit hálddašeami. Dát boahťa erenoamážit ovdan smávvafođđohálddašeamis, gos maŋemus logi jagis leat nuppástuhtán friddja koartavuođima miehtá Finnmárkku dasa ahte juohkit eatnamiid bivdoguovlun gos earret eará bivdiidlohu regulerejuvvo ovttaskas bivdoguovllus.

Finnmárkkulágas nannejuvvojit mánnga vuoigatvuođadási dan mielde man lagas gullelašvuohta lea daidda iešguđetge resurssaid. Ovttaskas suohkana ássiin leat eanemus vuoigatvuođat ja sis lea ovdamearkka dihte vuoigatvuohta fierbmut. Nuppi dásis leat visot Finnmárkku ássit ja dasto eanemus oppalaš vuoigatvuođadássái gullet olbmot geat orrot olggobeale Finnmárkku fylkka. Dát mearkkaša ahte áigeguovdilis máddodatregulereamiid galgá hábmet nu ahte sis geain lea lagasvuohta resurssii ja árbevirolaš geavaheapmái, vuoruhuvvojit ovdalii

go guossebivdit ja -guolásteaddjit.

Jus ráddje ođasmuvvi resurssaid ávkástallama, de galgá Finnmárkkulága mielde váldit iešguđetge geavaheaddjioavkkuid vuhtii. FeFo mearrádusa dákkár gáržžidemiid oktavuodas sáhttá váidit departementii. Dán logi jagis go FeFo lea doaibman, leat njeallje dákkár váidaga sáddejuvvon. Okta váidda guoskkai ealgabivddu juohkimii, okta smávvafođđobivddu regulereami, okta luossabivddu regulereami ja okta smávvaivdui olbmuid dáfus geat orrot olggobealde Finnmárkku. Departemeanta lea dorjon FeFo golmma ášsis ja lea dorjon váidaleaddji ovta ášsis.

FeFo vuosttaš logi jagis leat muhtomin leamaš digaštallamat ja

Govva: Emil Halvorsrud

soahpameahttunvuodát eanas surggiin meahcchálldašeamis. Muorrasárgáid divat, luossabivdovuogatuodát, sáivachcebivdu njuolggadusat, rievssatbivdu reguleren ja ealgabivdu ohcaneavttut ja earrejuogadeapmi leat ovdamearkkat áššiin mat muhtomin leat digaštallojuvvon olu. Oppalaččat sáhtta dadjat ahte nanu fágalaš vuoddu ja lagas gulahallan guoskevaš geavaheaddjjoavkkuiguin lea čoavdán čuolmmaid dohkálaš vugiin. Varas ovdamearka dasa lea guhkes digaštallan ahte reguleret sáivachcebivdu olbmuid dáfus geat eai oro Finnmárkkus. Viiddis gulaskuddanproseassa manjel 2015:s mearridii stivra ođđajagemánus 2016 ahte muhtin guovvluid sáhtta erenoamážit reguleret. Ođđa njuolggadusat váldet vuhtii sihke resurssaid, báikkálaš álbmoga geavaheami ja guosseguolásteddjiid vejolašvuoda bivdit guliid Finnmárkkus. Norsk Friluftsliv lea váidán mearrádusa, mii govvida dan ánggirvuoda ja oaivilspiehkasteami maid meahcchálldašeapmi bohciidahtii.

Sullii 2000 bivdi besset juohke jagi illudit bivdofáldagain Finnmárkkuopmodagas. Govva: Ove Kristiansen

Muhtimat leat moaitán FeFo hattiid. FeFo stivra lea áigá cealkán ahte bivdu ja guolásteapmi galgá leat hálbi finnmárkulaččaide. Dát politihkka lea doalahuvvon ja dan duođašit maiddái čadahuvvon buohtastahtimat. FeFo fállá ealgabivdu, smávvafoodobivdu ja guolásteapmi mihá hálbbibui go eará ášahusat maiguin lea vejolaš buohtastahtit.

FeFo lihttoláigoha oaggunrievtti sullii 50 čázadagas gos lea luossa, guvzá ja valas. Govva: Lakselv grunneierforening

Aktiivvalaš fágavuodot hálldašeapmi, mii deattuha máddodatregistreremiid ja gulahallama guoskevaš geavaheaddjjoavkkuiguin, vuhtto leamaš ávkkálaš go geahččá daid ovttaskas surggiid dienasstatistihkaid. Sihke guolásteapmi ja bivdu rievddada lunddolaččat jagis jahká, muhto treanddat čájehit ahte lea leamaš posiitiiva ovdáneapmi eanas surggiin.

13.4 Olgodaddan ja Ruoná doarjagat

IL ILAR friluftscamp. FeFo har siden 2007, gjennom Grønne midler bidratt med over 9 millioner kroner til lokale lag og foreninger i hele Finnmark. Foto: IL ILAR

Vaikko olgodaddan-sátni ii leat ge sierra namuhuvvon Finnmárkkulága ulbmilparagráfas, de lea lunddolaš ánggiruššat heivehit ja movttiidahtit dákkár doibmii Finnmárkkuopmodagas. Danne mearridii FeFo stivra 2007:s sierra njuolggadusaid nu gohčoduvvon

Ruoná doarjagiidda. Ulbmil dáiguin ruđaiguin lea movttiidahtit buot joavkkuid álbmogis vánddardit olgun eambo, sihke loaktima ja buoret álbmotdearvvašvuoda dihte. Manjel go ortnet ášahuvvui, leat Finnmárkkuopmodaga badjebáhcagis juhkojuvvon badjel logi milliuvvna

ruvno badjel 650 iešguđetge prošehtii mat nannejit aktivitehtadoaimbajiid luonddus. Doaimbajijut mat nannejit bearrašidda heivvolaš ja beaivválaš olgodaddama lagasguovlluin vuoruhuvvojit. Dasa lassin leat deattuhan heivehit doaimbajiid

joavkkuide geain leat erenoamáš dárbbut.

Ovdamearkkat doaibmabijuin mat leat ožžon doarjaga:

- vázzinbálgáid merken, vázzindádjadeapmi, vázzinkárttat ja sullasaččat
- olgodaddancampat mánáide ja nuoraide
- vázzinmátkkit ja čuoigantuvrrat
- kurssat ja oahpahus bivddu,

guolásteami ja olgodaddama oktavuodas.

Eaktodáhtolaš searvvit, birassearvvit, gilisearvvit ja organisašuvnnat main leat báikkálaš searvvit eambo go viđa suohkanis Finnmárkkus, sáhttet ohcat doarjaga iežaset báikkálaš servviide.

Doaibma- ja olgodaddanmovttiidahttinruđaid

juogadeapmi lea leamaš nannejuvvon FeFo strategalaš plánain. Dát boahtá manjimustá oidnosii stivrra mearrádusas juovlamánus 2015, gos daddjo ahte: **«FeFo galgá ovdiddit ja láchčit dili meahci ávkkástallamii, olgodaddamii ja álbmotdearvvašvuhtii dásseárvo- ja buolvvaidperspektiivvas».**

14. Strategalaš plána 2015

Fas ođđa ja viiddis gulaskuddanproseassa manjel mearridii FeFo stivra juovlamánu 15. beaivvi 2015 ođđa strategalaš plána. Dán plánas leat olu sullasašvuodát dainna guvttiin ovdiddit plánain. Sáhtta ovtta ládje dadjat dat govvida ahte ášahus dál lea gávdnan hámis ja ahte lea nannen iežas sajádaga eiseválddiid ja geavaheaddjijoavkkuid ektui Finnmárkkus.

Lea goitge govtolaš čujuhit dasa ahte ođđa strategalaš plánas leat eambo mihttomearit FeFo rolla ja mearkašumi hárrái go ovdal. Višuvdna lea, earret dan ahte ovdánahttit Finnmárkkuopmodaga árvvuid, ahte FeFo:s galgá leat dihto rolla árvoháhkama ja eaiggátvuoda lasiheamis Finnmárkkus. Plána váldoulbmilis daddjo earret eará ahte **FeFo galgá láchčit dilálašvuoda ovdáneapmái mii buvttiha geasuheaddji ja ceavzilis servodagaid Finnmárkkui, mas sámii servodagat maiddá leat mielde.** Olles rámma lea ain čadnojuvvon dasa ahte FeFo galgá leat mielde nanneme kulturvalljodaga ja identitehta.

Duogáš dasa go FeFo eambo deattuha iežas aktiivvalaš rolla servodat- ja ealáhusovddideamis, lea vuosttažettiin dat go Finnmárkkuopmodaga resurssat dahket vejolažžan váldit badjelasas dákkár rolla. Dát vuolgá maid das go leat oaidnán movt Finnmárkkulága ulbmila buoremusat sáhtta olahit.

Lága ulbmil lea lágidit diliid nu, ahte eatnamat ja luondduvalljodagat Finnmárkku fylkkas hálddašuvvojit

dássedis ja ekologalaččat suvdinnávccalaš vuogi mielde fylkka ássiide buorin ja earenoamážit sámii kultuvrii, boazodollui, meahcásteapmái, ealáhusdoaimmaheapmái ja servodateallimii vuodusin.

Finnmárkkulága ulbmila sáhtta rievtti mielde olahit dušše jus FeFo maid searvá hukset positiiva ealáhus- ja álbmotovdáneami Finnmárkkus. Maiddái sámii kultuvrra bisuheapmi ja ovddeideapmi lea eallinnávccalaš ássama duohken fylkkas, ja ahte ášahuvvojit ođđa bargosajit árbevirolaš ja ođđa ealáhusain. FeFo vuoruha, eaiggátvuoda ja guimmešvuoda bokte, bargat dákkár ealáhusovddideami ja lassii árvoháhkama ovdii Finnmárkkus.

FeFo lea akto lágan ášahus man ii sáhte mainna ge buohtastahttit. Mii leat doaibman logi jagi. Olu lea jotkojuvvon ovdeš áiggiin

ja olu lea ovdánahttojuvvon vai mii Finnmárkus beassat eambo ja buorebut ávkkástallat iežamet resursavuodu. Lea maid dehálaš bargu jođus čielggadit iešguđetlágan vuoigatvuodaid mat oallugiin leat

Finnmárkkuopmodagas. FeFo bargá dan ovdii ahte dákkár vuoigatvuodát, ležžet dál ovttaskas vai kollektiiva vuoigatvuodát, čielggaduvvojit ja doahttaluvvojit.

Okta guovddáš árvo FeFo:s, mii vuolgá Finnmárkkulága ulbmilis ja mii lea čállojuvvon strategalaš plánii, lea ahte Finnmárkkuopmodat galgá hálddašuvvot agálašvuodaperspektiivvas boahttevaš buolvvaide buorin.

Strategalaš plána 2015

FeFo ruoná doarjagat buvttihit ássan- ja loaktindoaibmabijuid olu ássiide Finnmárkkus. Govva: Lena Kristiansen

FeFo

www.fefo.no / tlf 09975

Čuovo FeFo sosiála median:

facebook

twitter

Instagram